

HET LAND VAN HERLE

Tijdschrift en contactorgaan

voor vrienden en beoefenaars van de historie van oostelijk Zuid-Limburg

150 Jaar blaasmuziek in Heerlen

Inleiding

Het 150-jarig bestaan van het Koninklijk Harmonie Orkest te Heerlen is de aanleiding geweest om in het Thermenmuseum van 10 september tot 24 oktober 1983 een expositie te houden onder bovengenoemde titel¹. Heerlen telt momenteel 17 harmonies en fanfares en nog een aantal drumbands, trommel- en fluitkorpsen, waarvan enkele na 1975 zijn uitgegroeid tot drumfanfares, de jongste telg van de ha-fa-bra-bond in Limburg. Ter vergelijking: Maastricht heeft momenteel 19 harmonies en fanfares, kerkrade 11, Sittard 5, Roermond 6 en Venlo 6². Heerlen neemt dus een vooraanstaande plaats in het ha-fa-bra-leven in Limburg in. De blaasmuziekkorpsen kunnen naast de schutterijen met recht de afspiegeling heten van Zuidlimburgs culturele en folkloristische leven³. Het voor de tentoonstelling bijeengebrachte materiaal -oude vaandels, uniformen, instrumenten, schellebomen, medailles, bekens en vooral foto's- was hoofdzakelijk afkomstig van de verenigingen.

Bij het behandelen van het genoemde onderwerp is uitgegaan van Heerlen zoals het voor de gemeentelijke herindeling was. In dit overzicht echter zijn de twee Hoensbroekse korpsen ook opgenomen. De vier Treebeekse korpsen behoren na de herindeling per 1 januari 1982 tot de gemeente Brunssum⁴.

Tot de blaaskorpsen zijn gerekend: fanfares (blaasorkesten met uitsluitend koperblazers), de harmonies (blaasorkesten met houten en koperen blaasinstrumenten) en ook het schalmeienkorps en de pipe-bands (doedelzakorkesten). De fluit- en tamboerkorpsen (nu: 13)⁵ en daaruit ontstane drumfanfares zijn niet in het overzicht opgenomen, omdat het blazen in het begin van hun ontstaan slechts als aanvulling diende op de trommelmuziek en zij in een aparte overkoepelende bond zijn georganiseerd⁶. Bij de drumfanfares heeft

de blaasmuziek weer duidelijk de overhand, reden waarom men aansluiting zoekt bij de R.K. Limburgse Bond van Muziekgezelschappen (van harmonies, fanfares en brass-bands)⁷. Op een enkele uitzondering na zijn de drumbands e.d. eerst na 1950 ontstaan (door de voorbeeld-functie van het WMC?). Vooroorlogs zijn -voor zover nagegaan- het nu nog bestaande Fluit- en trommelkorps „Juliana” te Nieuw-Einde (opgericht op 1 september 1927 op initiatief van de parochie-geestelijkheid⁸, „De Jonge Wacht” opgericht in 1933 op initiatief van de R.K. Werkliedenvereniging Heerlen II (Sittardeweg), welke slechts enkele jaren heeft bestaan⁹ en het Klaroenkorps van de afdeling Gymnastiek der Oranje-Nassau Sportvereniging (1926-1935)¹⁰.

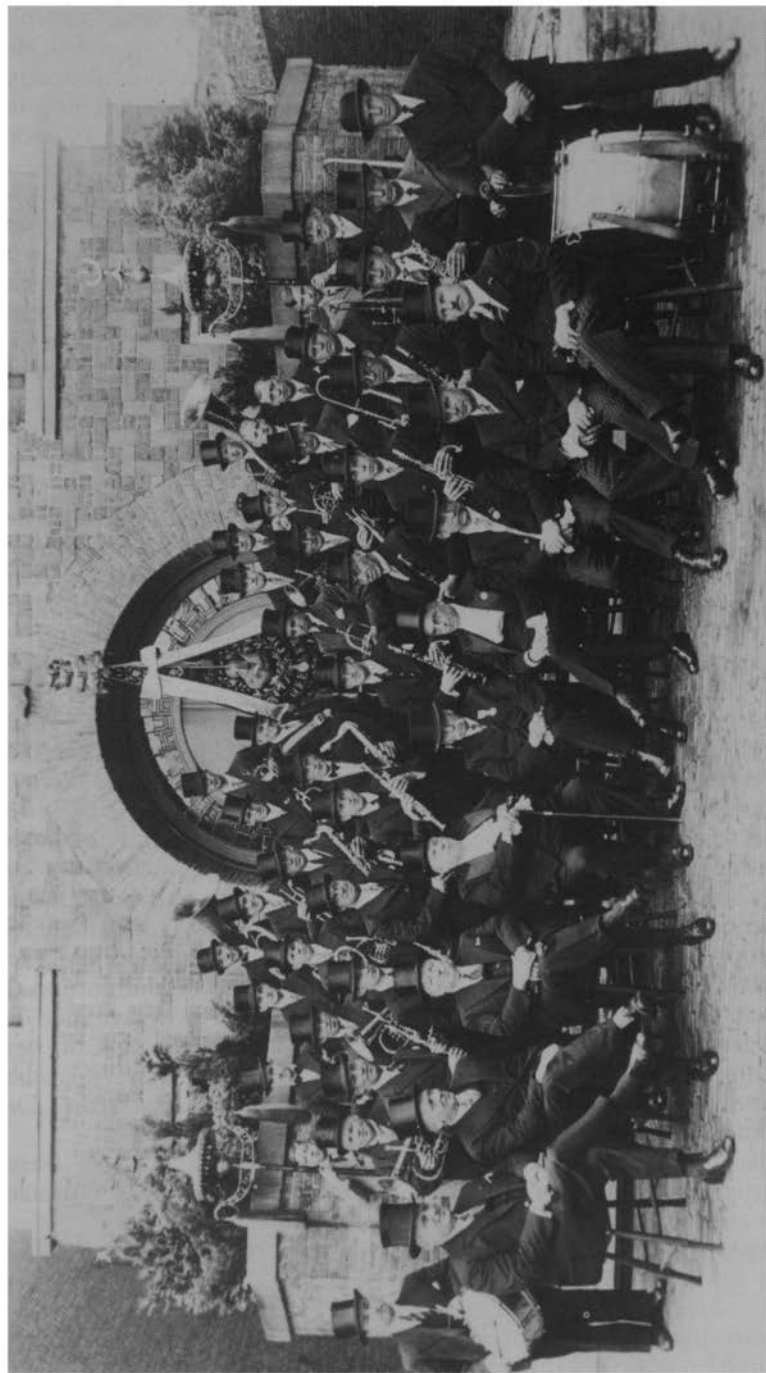
De tentoonstelling heeft zich beperkt tot de „uitwendige” geschiedenis van de korpsen. Hiermee is bedoeld, dat niet is ingegaan op behaalde successen op concoursen, het muzikale niveau, welke personen de verenigen hebben opgericht en gestimuleerd, bestuursamenstelling en dergelijke. Ook in dit artikel zal ik er niet of nauwelijks op ingaan. Hiervoor vindt u voldoende gegevens in de persberichtenverzameling en de jubileumboekjes van verenigingen die in de studiezaal van de Archiefdienst en het Thermenmuseum gratis ter inzage liggen¹¹.

I. De oorsprong en de ontwikkeling van de blaasmuziek in Heerlen in de 19de eeuw.

Op initiatief van enkele jongelui uit de gegoede burgerij van Heerlen werd in 1832 besloten blaasinstrumenten te leren bespelen. Wellicht dat twee zaken die destijds in het nieuws waren, daaraan hebben meegewerkt: het concours te Brussel in 1830, waar de harmonies van Maastricht en Roermond successen boekten¹² en het bisschoppelijk bezoek aan Horst in 1931, waarbij de „Harmonie van Horst” -de oudste van Limburg- de bisschop een muzikaal welkom bracht¹³.

Op eigen kosten bestelde men in Parijs muziekinstrumenten, er werd geoefend en in 1833 kwam men reeds tot samenspel en werd de harmonie definitief opgericht. In 1837 noemt men de vereniging in de statuten: het „Gezelschap der Harmonie van Heerlen”, kort daarna: „Societas Sanctae Caeciliae”¹⁴. Het eerste officiële concert was in 1836. In 1971 fuseerde St. Caecilia met de Prot. Chr. Harmonie „Juliana” tot het Koninklijk Harmonie Orkest Heerlen.

Het was vooral de Heerlense harmonie die ertoe heeft bijgedragen dat er in Zuid-Limburg meerdere muziekgezelschappen ontstonden. De ontvangst van koning Willem II door de harmonie in 1841 te Heerlen en het opluisteren van verscheidene plechtigheden in en buiten Heerlen maakten de harmonie zeer geliefd. Een jubileumboekje zegt: „Weldra was de Harmonie St. Caecilia een beroemdheid in heel de omgeving geworden. Men kwam van ver om hare muziek te horen.”

Koninklijke Harmonie St. Caecilia bij haar 100-jarig bestaan in 1933 (voor de ingang van de oude Schouwburg).

Caecilia had dus een voorbeeldfunctie voor de omgeving. Daarbij kwam nog dat de dirigenten van Caecilia ook door korpsen in de omgeving werden gevraagd. Twee Heerlense muzikale families zijn voor die ontwikkeling van de amateuristische muziekbeoefening in Heerlen en Zuid-Limburg van grote waarde geweest, namelijk de families Hennen en Kessels.

Louis Hennen (1826-1878) was dirigent van Caecilia van 1848-1872 en componist (o.a. van een feestmars ter gelegenheid van het zilveren jubileum van Caecilia). Zijn broers maakten als componist en muzikant naam in de muziekwereld in België, Frankrijk en Engeland. Louis echter bleef in Heerlen en was ook ontwerper van het orgel en organist van de St. Pancratiuskerk. Nazaten van de Hennens stichtten in 1910 de Heerlense muziekschool en legden mede de basis voor de in 1925-1931 gestichte Heerlense Schouwburg¹⁵.

Toch zijn het vooral de gebroeders Kessels die de blaasmuziek tot een van de meest geliefde amateuristische muziekbeoefeningen hebben gemaakt¹⁶. Joseph Kessels (1856-1928)¹⁷ was dirigent van bijvoorbeeld de fanfare te Waubach en van die van Mechelen aan de Maas (in Heerlen ook dirigent van het Mannenkoor St. Pancratius), bekend componist van harmonie-muziek en later inspecteur der militaire muziek in San Salvador. Mathieu Kessels (1858-1932)¹⁸ was dirigent van meerdere Limburgse korpsen onder andere van de fanfare van Houthem en de harmonie van Heerlerheide (Concordia). Reeds op 15-jarige leeftijd werd hij dirigent van de Heerlense harmonie. Aan zijn dirigentschap in Limburg kwam een eind toen hij in 1886 naar Tilburg vertrok om daar de later beroemd geworden „Koninklijke Nederlandsche Fabriek van Muziekinstrumenten (N.V. Konefa)” te stichten. Ook had hij daar een muziekuitgeverij, waar hij onder andere de verscheidene leermethoden „Kessels” (gebruikt tot aan de tweede wereldoorlog), de „Gids voor kapelmeesters voor harmonie-en fanfarekorpsen”, het tijdschrift „De Muziekbode” en bladmuziek uitgaf¹⁹. Hij was de belangrijkste initiator van het concourswezen en de „vader” van de Nederlandse Federatie van Harmonie- en Fanfaregezelschappen en schreef honderden composities en arrangementen voor harmonies en fanfares, waaronder de zeer bekende „Slag bij Waterloo”, een geliefd muziekstuk bij het destijds bekende folkloristische Heerlense Stormen. Daarnaast componeerde hij ook voor koren onder andere de operettes „De Meikoningin van Geleen” en „De Bokkerijders”.

Na zijn dood in 1932 ging het bergaf met de fabriek. Ze werd geliquideerd in 1939. In een interview met het Limburgsch Dagblad verkondigde Kessels dat hij met behulp van zijn fabriek van muziekinstrumenten ongeveer 2000 liefhebberijkorpsen heeft opgericht en van instrumenten heeft voorzien²⁰. Zoals uit de briefwisseling van diverse korpsen met hem blijkt, heeft hij dit voornamelijk gedaan door doorverkoop van tweedehandse, gereviseerde instrumenten en door instrumenten en lesmateriaal „voor te schieten”²¹.

Harmonie-orkest Oranje Nassauwijnen, 1915.

Hoewel in Tilburg gehuisvest, bleef hij zijn liefde voor Limburg en met name het Heerlense Caecilia behouden. In 1914 prijst hij de levenskracht van de Limburgse korpsen, omdat deze steeds integraal een nieuw instrumentarium aanschaffen. „Men stelt zich niet tevreden met vernieuwing van enkele instrumenten, maar men schaft de gehele bezetting nieuw aan om zuivere klank en stemming te krijgen”²². Ook nu doen de Limburgse korpsen dat nog, meestal op aandrang van de dirigent²³. Kessels' liefde voor Heerlen blijkt ook uit zijn vertelsels over Heerlen (de „Koehp va Hehle”) en uit zijn directie van St. Caecilia op kermismaandag 1894, voor welke gelegenheid hij de „Kermismarsch 1894” componeerde²⁴. Dit had onder meer tot gevolg dat de Heerlense harmonie door de dirigent van de harmonie van Venlo na het door Caecilia behaald succes op het door Kessels in 1904 te Tilburg georganiseerde concours verweten werd, dat Caecilia het verplichte stuk met behulp van Kessels ingestudeerd zou hebben²⁵. Onder de directie van Kessels werd bij gebrek aan klarinetten op 18 september 1876 besloten de vereniging te veranderen in een fanfare²⁶.

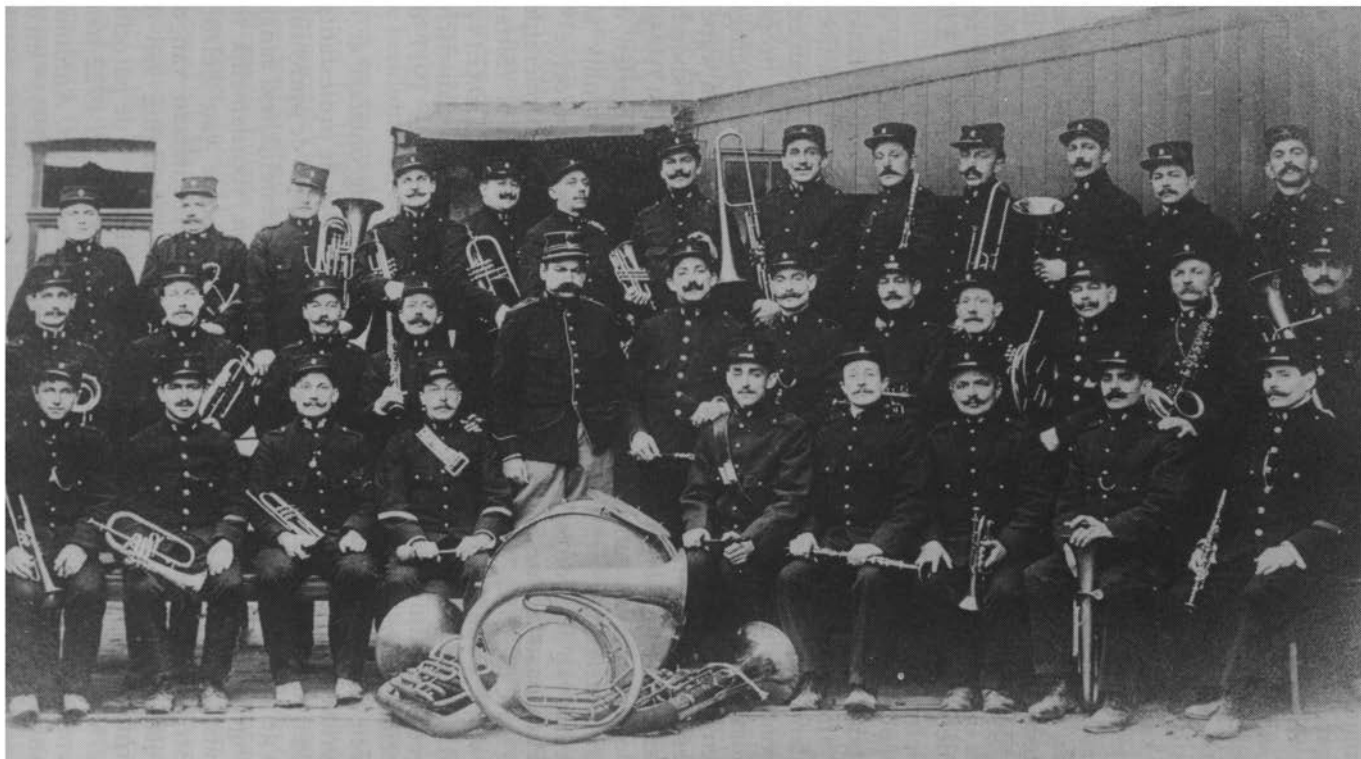
Ook in Heerlerheide werd een harmonie opgericht. In 1877 werd in het café van het gemeenteraadslid Leers aan de Bokstraat hiertoe besloten. Kort daarna kreeg Heerlerheide zelfs een tweede harmonie. De overlevering wil dat landbouwer Packbier van de Geitstraat een tweede harmonie in Heerlerheide zou oprichten, als Leers zich bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1881 niet zou terugtrekken. Leers liet zich niet dwingen en in 1881 werd de harmonie „De Eendracht” (nu Fanfare St. Joseph) opgericht. Bij de onenigheid ging ook de dirigent van „Concordia”²⁷ over naar „De Eendracht”²⁸.

In de 19de eeuw waren de activiteiten van de muziekkorpsen ruimer dan nu. Door Caecilia werden ook operette-uitvoeringen gegeven en concerten door derden georganiseerd. Daarvoor werd in 1896 hun concertzaal aan de Stationstraat geopend, die als zodanig bleef functioneren tot de komst van de Heerlense Schouwburg²⁹. In de 19de eeuw zijn het vooral de welgestelden die de blaasmuziek beoefenen. Immers zij hebben voldoende vrije tijd en geld om met deze hobby bezig te zijn.

In Hoensbroek werd in november 1856 op initiatief van burgemeester Slangen en notaris Cremers op het kasteel de „Harmonie St. Caecilia” opgericht, die sinds 1982 tot nieuw Heerlen behoort³⁰.

II. De ontwikkeling van de blaasmuziek in Heerlen in de 20ste eeuw.

Door de opkomst van de mijnindustrie nam Heerlen geweldig in inwonerstal toe en kwam er behoefte aan meer muziekkorpsen. Eerst zijn het de mijnen die overgaan tot het oprichten van harmonie-orkesten. Dat gebeurt vlak voor de mobilisatie in 1914. Ze worden opgericht om allerlei plechtigheden van de mijn op te luisteren, maar vooral ook om bij begrafenissen van omgekomen mijnwerkers aan de kompels de laatste eer te bewijzen³¹. Het Harmonieorkest

16 *Het eerste geüniformeerde muziekkorps in Heerlen, dat van de Belgische geïnterneerden, ca. 1915.*

Staatsmijn Emma³² en het Harmonieorkest Oranje Nassau-mijnen³³ kregen ten gevolge van de mobilisatie meteen na hun oprichting gebrek aan muzikanten.

Gelukkig kwamen er veel Belgische vluchtelingen naar Heerlen, die werden ondergebracht in zogenaamde „internerings-depôts” en veelal werk vonden in de mijnen. Vele Belgen versterkten tijdens de eerste wereldoorlog de mijnkorpsen met hun muzikale kunnen. In het kamp Beersdal hadden zij een eigen muziekkorps³⁴. De mijnkorpsen werden wel „modelkorpsen” genoemd, die door hun hoog muzikaal peil -hetgeen mogelijk werd door betaalde repetities en extra verlof voor de muzikanten bij uitvoeringen- er toe hebben bijgedragen, dat de beoefening van de blaasmuziek in onze regio tot zo'n grote hoogte kon stijgen. De leden van de mijnkorpsen speelden vaak ook in andere verenigingen, wat het muzikale peil aldaar ten goede kwam³⁵. Een veel gehoorde uitdrukking was dan ook: „Die spelen helder als mijnwerkers”³⁶.

Na het initiatief van particulieren en bedrijven ging ook de vakbond blaasmuziekkorpsen oprichten (zie tabel). Nadat aanvankelijk alleen een trommel was aangeschaft voor propaganda-doel-einden (1910), werd vervolgens overgegaan tot oprichting van een volwaardige fanfare om aandacht te vragen bij acties en propagandatochten³⁷. Daarnaast was de stimulering van het verenigingsleven met name voor de R.K. Werkliedenverenigingen een wapen tegen het alcoholprobleem³⁸. Zo werden van katholieke vakbondszijde opgericht: het Heerlens Muziekkorps St. Jozef (1917)³⁹ als onderafdeling van de R.K. Werkliedenvereniging, afd. Heerlen; de Patronaatsfanfare St. Pancratius (1919-1923, waarschijnlijk als afdeling van „De Jonge Werkman” in de St. Pancratius-parochie)⁴⁰; de Patronaatsfanfare St. Franciscus (ca. 1919-1933), als onderafdeling van de R.K. Werkliedenbond St. Jozef, Heerlen II (Sittarderweg)⁴¹ en de Harmonie „Tot Onderling Genoegen” (T.O.G.) van de R.K. Werkliedenbond, afd. Welten (Dr. Poels)⁴². De socialistische Algemene Mijnwerkersbond stichtte op 30 september 1917 de Arbeiders-muziekvereniging „Voorwaarts”⁴³.

Ten gevolge van de toename van de bevolking ontstaat er in Heerlen een splitsing in meerdere parochies⁴⁴. Ook de protestantse kerken reorganiseren hun zielzorggebieden⁴⁵. Kort na de oprichting van de afzonderlijke parochies wordt door de geestelijkheid aangedrongen op het oprichten van muziekkorpsen, voornamelijk ter opluistering van processies, doch ook uit hoofde van zielzorg (bestrijding drankmisbruik). Zo volgt na het ontstaan van de parochie St. Jozef, Heerlerbaan, in 1917 de oprichting van de Harmonie St. Joseph in 1918 (opgericht als fanfare)⁴⁶; de parochie O.L. Vrouw van Lourdes, opgericht in 1919, krijgt in 1922 haar Harmonie St. Bernadette, Molenberg⁴⁷; de parochie St. Antonius, Vrank, opgericht in 1929, haar gelijknamige fanfare in 1933⁴⁸ en de parochie St. Gerardus, Heksenberg, opgericht in 1937, de gelijk-

namige harmonie in 1938⁴⁹.

In een aantal parochies slaagt de katholieke geestelijkheid niet direct in de oprichting van een harmonie of fanfare. Soms is er al een voorziening, waarvan men gebruik kan maken⁵⁰. In de in 1923 ontstane Heilig Hart-parochie, Schandelen, werd sinds 1925 de door de personeelsvereniging van de spoorwegen opgerichte Fanfare „Spoor en Tram” gevraagd voor de opluistering van processies⁵¹. Na de liquidatie van deze vereniging in 1933 ontstaat op 21 januari 1934 het Muziekkorps H. Hartparochie (vanaf 3 mei 1959: „Eendracht”) dat dezelfde petten droeg als „Spoor en Tram”⁵². In de parochie Christus Koning, Nieuw-Einde, ontstond in het jaar van haar oprichting ook het Fluit- en tamboerkorps „Juliana '27”⁵³; 10 jaar later werd de fanfare St. Caecilia in deze parochie opgericht⁵⁴. In het rectoraat van O.L. Vrouw van de berg Carmel te Leenhof (half Heerlen/half Schaesberg) komt men eerst op 16 januari 1938 tot de oprichting van de Harmonie „Flos Carmeli” (sinds 1959 ook optredend voor de in 1952 gestichte parochie H. Drievuldigheid, Schaesbergerveld⁵⁵. In 1930 ontstond half op Heerlens half op Hoensbroeks grondgebied de parochie St. Joseph te Passart. Daar probeerde men het aanvankelijk met een fluitkorps van de K.A.B., doch dit bleek geen levensvatbaarheid te hebben. Op initiatief van de nieuwe kapelaan ontstond er in 1938 de Fanfare St. Hubertus⁵⁶. In Hoensbroek ontstond het rectoraat O.L. Vrouw Boodschap in 1920 en de Fanfare St. Gabriel in 1937⁵⁷. De overige ontstane parochies maken gebruik van de diensten van het muziekkorps van de dichtstbijzijnde parochie, bijvoorbeeld het rectoraat Franciscus van Assisië, Laanderstraat (opgericht in 1923), van het Muziekkorps St. Jozef en de parochie van de H. Moeder Anna, Bakkerveld (opgericht in 1939) van de harmonie T.O.G., Welten⁵⁸.

Door het ontstaan van meerdere protestantse kerken in Heerlen worden er na verloop van tijd ook protestantse korpsen opgericht. Meer dan bij de katholieke korpsen het geval is, werd het initiatief behalve bij het muziekkorps van het Leger des Heils genomen door de kerkleden en werden de verenigingen opgericht voor ontspanning en vermaak en minder ter opluistering van kerkelijke activiteiten. In 1918 is er een eerste reorganisatie van de Nederlandse Hervormde Gemeente in Heerlen. Er komen twee wijkgemeenten in Heerlen, Stad en Meezenbroek. In 1920 wordt daarna de Prot. Chr. Harmonie Juliana opgericht, die in de „Voorzorg” in Meezenbroek repeteert. In 1971 fuseert het korps met St. Caecilia, Heerlen tot Koninklijk Harmonieorkest Heerlen⁵⁹. Opvallend is dat de overige protestantse muziekkorpsen alle gezeteld zijn in Treebeek. In maart 1922 is het Muziekkorps Leger des Heils opgericht als afdeling van het Leger des Heils-kerkgenootschap dat in 1920 in de mijnstreek een kerk stichtte⁶⁰. In 1929 werd de Christelijke Harmonie „De Bazuin” van de Baptisten (gemeente 1925) opgericht (voor de tweede wereldoorlog fanfare)⁶¹. De gereformeerden (kerk 1919)

richtten in 1933 de Fanfare „Harpe Davids” op⁶² en de hervormden in 1934 de Prot. Chr. Harmonie (nu: Harmonie-orkest) „Concordia”, nadat in 1928 het protestants jeugdhuis van de hervormde gemeente Hoensbroek-Treebeek in de Maanstraat tot stand gekomen was⁶³. In Treebeek is geen katholieke harmonie of fanfare, hoewel er in 1918 het rectoraat St. Barbara ontstaan was. De katholieke muzikanten konden wellicht terecht in de reeds bestaande verenigingen van Hoensbroek, Amstenrade, Bingelrade en Brunssum⁶⁴. Treebeek was een van de eerste „mijnwerkerskoloniën”, waar zich veel gezinnen vanuit het noorden des lands vestigden. Daardoor ontstonden in de wijk Treebeek voornamelijk de protestantse kerkgenootschappen (nu in totaal meer dan tien).

Nog niet genoemd is het op initiatief van een aantal mijnwerkers in 1933 opgerichte Schalmeienkorps „Glück Auf” (het enige in Nederland), dat de schalmeien goedkoop kon overnemen van de Aachener Spielverein, doordat dit korps door Hitlers cultuurrevolutie werd geliquideerd⁶⁵.

Tijdens de tweede wereldoorlog zagen de meeste muziekverenigingen zich gedwongen met instrumenten en al onder te duiken en daardoor ook alle activiteiten stop te zetten. In 1941 werd namelijk de Nederlandse Kultuurkamer ingesteld, waarin allen die op een of ander cultureel gebied werkzaam waren, zich moesten verenigen. Joden en Joodse verenigingen mochten geen lid zijn⁶⁶. Men wilde het culturele leven vanuit de Kultuurraad en de Kultuurkamer reguleren⁶⁷. Dat aansluiten bij de Kultuurkamer moest gebeuren vóór 1 april 1942. De bisschop gaf richtlijnen om de activiteiten van de katholieke verenigingen stil te leggen⁶⁸. Twee verenigingen waren te laat met onderduiken of stopzetten van hun activiteiten, namelijk St. Caecilia, Nieuw-Einde, waarvan alle instrumenten in beslag genomen werden en St. Gerardus, Heksenberg, dat op 17 maart 1943 door de commissaris voor niet-commerciële verenigingen en stichtingen werd geliquideerd. Het vermogen, archief en de complete inventaris moesten worden overgedragen aan de liquidateur. Bij brief van 25 juni 1943 werd die liquidatie echter weer tenietgedaan en de vereniging alsnog in de gelegenheid gesteld om haar werkzaamheden te hervatten of om een vergunning voor tijdelijke onderbreking aan te vragen. Op verzoek van de vereniging werd de eerste vergunning op 31 augustus 1943 verleend⁶⁹. De Prot. Chr. Harmonie Juliana sloot zich aan onder de naam „De Voorzorg” en komt nog samen met de niet ondergedoken fanfare „Voorwaarts” als zodanig voor op de lijst van volksconcerten voor 1942⁷⁰. Wat later dan de andere verenigingen dook „De Voorzorg” medio 1942 toch nog onder⁷¹. De Arbeidersmuziekvereniging „Voorwaarts” van de Algemene Mijnwerkersbond koos voor doorgaan, daar anders de muziekinstrumenten in handen zouden vallen van het bestuur dat op dat moment onder N.S.B.-leiding stond. Velen zegden hun lidmaatschap op. Na de oorlog is er nog gepoogd om de vereniging weer nieuw

Fanfare St. Joseph, Heerlerbeide, ca. 1933

leven in te blazen, hetgeen begrijpelijkerwijze zonder succes bleef⁷².

Direct na de bevrijding zochten de verenigingen hun instrumenten op en begonnen weer met nieuwe levenskracht, hoewel in het begin veel moeilijkheden te overwinnen waren. Meerdere instrumenten waren verloren gegaan. Sommige verenigingen moesten veel instrumenten vervangen of laten repareren⁷³. Een fusie in 1951 tussen de Bazuin en Concordia, die op dat moment dezelfde dirigent hadden, liep spaak⁷⁴. Kort nadat alles weer in orde was, moest er van hoge naar lage stemming worden overgegaan, zodat weer het gehele blaasinstrumentenbezit vernieuwd moest worden (tussen 1954 en 1970; als laatste Flos Carmeli in 1977). Ook ging men over tot volledige uniformering. Alleen de mijnkorpsen hadden veel eerder een uniform (vanaf ca. 1935). De overige korpsen hadden voor de oorlog alleen petten of hoge hoeden (St. Caecilia, Heerlen), met uitzondering van het muziekkorps van de Belgische geïnterneerden (1915-1918), die hun militaire uniform droegen⁷⁵.

Na de oorlog komen er maar weinig nieuwe korpsen bij. De stichtingskosten zijn voor een beginnend korps nogal hoog en bovendien de concourseisen streng. En ook is in vrijwel elke wijk al een harmonie of fanfare aanwezig. In 1947 wordt op initiatief van de commissaris de Heerlense Politie Muziekkapel opgericht. Tot 1950 was dit een trommel- en fluitkorps, daarna een pipe-band⁷⁶. Door de Ontspanningsvereniging van de L.T.M. wordt in 1947 de L.T.M.-fanfare opgericht, die echter al in 1952 werd opgeheven, omdat de muzikanten zich bij uitvoeringen en repetities moeilijk konden vrijmaken tengevolge van de wisseldiensten⁷⁷. Door de sluiting van de mijnen verdwenen tot leed van velen ook de mijnkorpsen. Eerst voegde het Fonds voor Sociale Instellingen per 1 januari 1966 de drie staatsmijnkorpsen samen tot het Harmonie-orkest DSM (hierin 39% van de leden van het Harmonie-orkest Staatsmijn Emma). In november 1970 werd ook dit orkest opgeheven, omdat er te weinig representatieve bijeenkomsten waren, die het orkest moest opluisteren en ongeveer 40% van de leden geen personeelslid was van de DSM⁷⁸. Op 5 september 1971 werd tenslotte ook het Harmonie-orkest Oranje Nassau-mijnen geliquideerd⁷⁹. Door de sluiting van de mijnen kregen verschillende korpsen bestaansmoeilijkheden. De door de herindustrialisatie in de mijnstreek veranderende sociaal-economische en wellicht ook maatschappelijke structuur had ook zijn weerslag op verscheidene blaasorkesten. De Fanfare St. Antonius, Vrank werd in 1971 opgeheven, nadat een poging tot fusie met de Fanfare St. Joseph van Heerlerheide mislukte⁸⁰. Mede door de gedeeltelijke ontvolking van de binnenstad door de stadssanering had ook de Harmonie St. Caecilia het zwaar te verduren. Men hoopte enkele leden uit het Harmonie-orkest Oranje Nassau-mijnen aan te werven, doch toen bleek dat 80% al lid was van een andere muziekvereniging, besloot men te fuseren met de Prot. Chr. Harmonie „Juliana”. De fusie kwam tot stand in november 1971, het

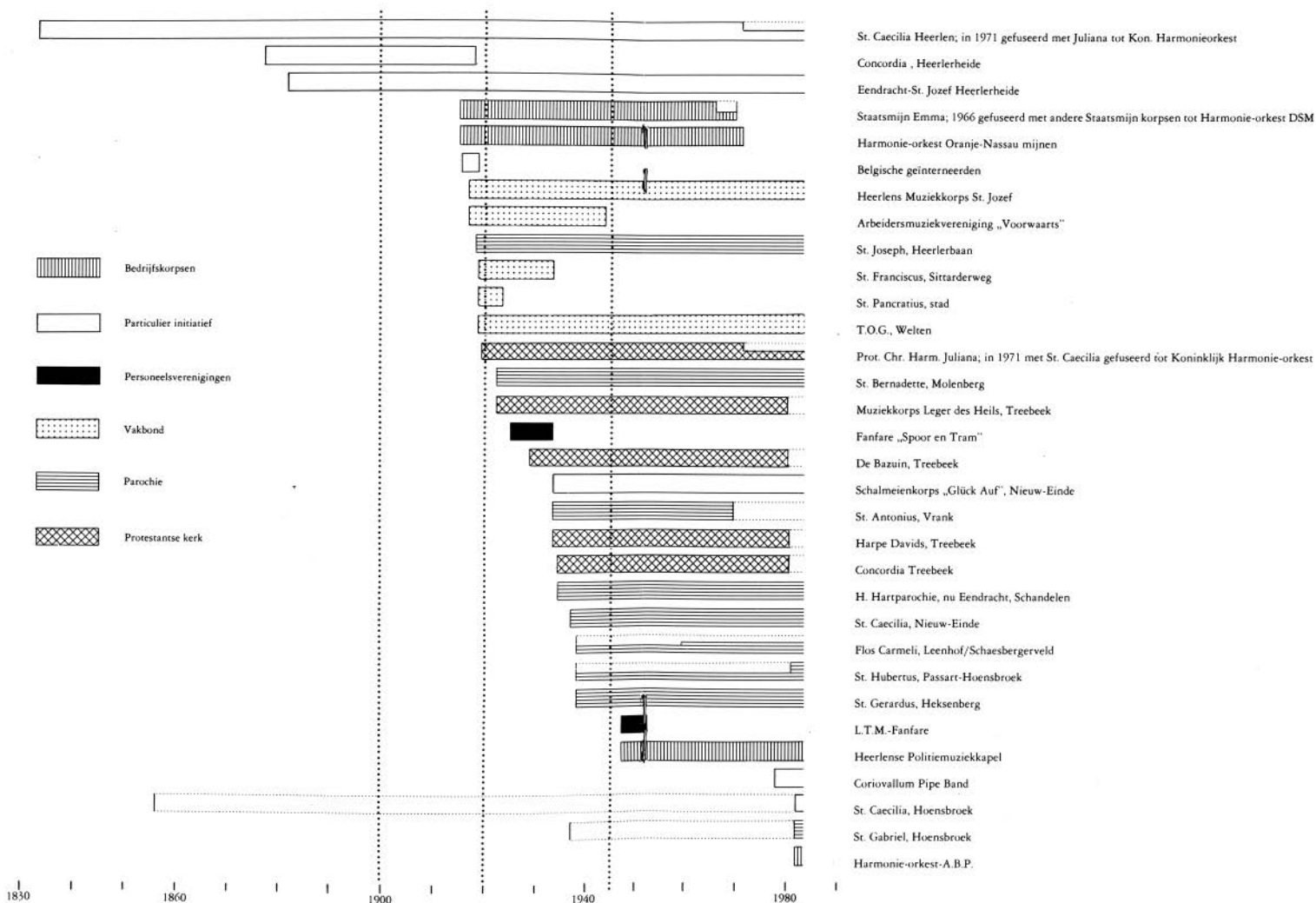
predikaat „Koninklijk” mocht worden behouden en de naam werd daarom „Koninklijk Harmonie Orkest Heerlen”⁸¹. Op particulier initiatief wordt in 1978 het tweede doedelzakkenkorps, de Corioval-lum Pipe Band”, opgericht, onder andere door enkele oud-Heerlense politiemensen, die door hun overplaatsing naar omliggende plaatsen geen lid meer konden zijn van de Heerlense Politie-Muziekkapel⁸². In 1982 wordt weer een bedrijfskorps opgericht -het eerste na de op-heffing van de mijnkorpsen-, namelijk het Harmonie-orkest A.B.P.⁸³.

Zetten we alles nog even op een rij, dan zien we dat in de 20ste eeuw -anders dan in de 19de- het initiatief nog zelden door particulieren wordt genomen. We zien eerst de mijnkorpsen ontstaan, daarna op initiatief van de vakbonden in het leven geroepen harmonies en fanfares (periode 1900-1920). Tussen 1920 en 1945 zien we dat bij de oprichting voornamelijk het kerkelijk initiatief een grote rol speelt, waarbij dan eerst de protestantse korpsen ontstaan en daarna de katholieke, omdat de parochies later tot stand kwamen dan de protestantse kerken en gemeenten. Na de oorlog zien we voornamelijk het bedrijfs- en particuliere initiatief. Door personeels-verenigingen opgerichte korpsen zijn blijkbaar moeilijk in stand te houden.

Met name in de 19de eeuw is het hoofddoel van de verenigingen ontspanning en vermaak. Dat blijft het later voor de individuele leden natuurlijk ook. Het doel van de oprichters is vaak anders: de vakbonden willen propaganda en de parochies hun processies en andere kerkelijke activiteiten opgeluisterd zien; beide willen wering van het drankmisbruik. In de hiërarchische structuur van de mijnen zijn de verenigingen een goed tegenwicht voor arbeiders. Zij kunnen in de vereniging een bepaalde leidinggevende functie vervullen. Het gevolg daarvan was dat naar het voorbeeld van de mijnen ook de verenigingen over het algemeen vrij hiërarchisch werden georganiseerd⁸⁴.

Door de steeds strenger wordende concourseisen worden de amateurmuzikanten in de loop van de tijd meer en meer tot hogere prestaties gedreven. De onderlinge rivaliteit wordt steeds groter. Wat Kessels beoogde met het door hem geïnitieerde concourswezen -het eerste concours in Nederland was in Nijmegen in 1888, het eerste in Limburg in 1901 in Meerssen en het eerste in Heerlen in 1908- dat was het gezonde wedstrijdelement in een ontspannen sfeer. In 1928 moet hij vaststellen: „Van lieverlede breidde zich dat concourswezen uit en kon niet in eene hand blijven. Het gevolg was eene ontaarding en verbastering in alle mogelijke afwijkingen, zodat op heden den aard van wedstrijd is verloren gegaan. Het concours gelijkt nu meer en meer op een examen”⁸⁵. De deelname aan concoursen door de Limburgse korpsen is in het begin van de 20ste eeuw nogal matig, behalve als er een concours in Limburg werd

Ontstaan en bestaan van harmonies en fanfares in Heerlen.

gehouden. Toen uitte het leven van de Limburgse verenigingen zich vooral in concerten en festivals, die altijd veel volk trokken. In bijna elke gemeente was er wel zo'n feestconcert, waar meerdere korpsen aan meededen⁸⁶. Het eerste harmonieconcert in Heerlen werd in 1836 door St. Caecilia gegeven. Rond de eeuwwisseling zijn het vooral de „concerten voor de armen” die door deze vereniging en later ook door de protestantse harmonie „Juliana” worden gegeven, die erg aanspreken. Het eerste festival in Heerlen wordt gehouden bij het zilveren jubileum van St. Caecilia in 1858. 32 muziekgezelschappen deden er aan mee. Vele festivals volgden. In de crisistijd zijn er wat minder, doch na de oorlog begint men deze weer steeds frequenter te organiseren. Veel bekijks trokken vooral de jaarlijkse Heerlense Politie Muziekfestivals (1950-1960), de Wijnfeesten van Flos Carmeli (1955-1963), het Mijnstreekfestival in mei 1952 bij het jubileum van de Staatsmijnen en in 1954 het Mijnmuziekfestival, georganiseerd door de 40-jarige harmonie van de Oranje Nassaumijnen, om de bekendste maar eens te noemen⁸⁷. De publieke belangstelling wordt met name voor de kleinere festivals na de zestiger jaren steeds minder. Kwam vroeger iedereen het huis uit als de harmonie langs kwam, nu is dat niet meer het geval. Het gemis aan publieke belangstelling wordt het eerst opgemerkt bij de jaarlijkse volksconcerten, die georganiseerd werden ter verkrijging van subsidie⁸⁸. In 1947 klaagt de toen pas opgerichte Heerlense Commissie van Samenwerking van Muziek- en Zangverenigingen, dat het publiek zich weinig stoort aan de volksconcerten en gewoon doorloopt⁸⁹. Toch blijft de muziek een wezenlijk bestanddeel van de Limburgse cultuur. In 1969 was 2% van de Heerlense bevolking actief in blaasorkest of koor⁹⁰. Hierbij valt dan op dat dit percentage bij de jeugd tot 24 jaar 5% is⁹¹. Het korpsen hebben nog toekomst. De vergaarde muzikale rijkdommen zullen ondanks de industriële ommekeer bewaard blijven, maar het is niet meer als in de 19de eeuw: het grote publiek blijft nu thuis.

R. Braad

NOTEN:

1. Zie bijvoorbeeld: De Limburger (DL), 16 september 1983 (editie Heerlen), „150 jaar blaasmuziek in Heerlen” door Kick Schröder.
2. Ledenlijst 1983 van R.K. Limburgse Bond van Muziekgezelschappen. De korpsen die hiervan niet lid zijn, zijn zover bekend bijgeteld.
3. A. Weyers, Hoe rijk is het rijke verenigingsleven. Concept-manuscript, 1983; B.J. Franssen, Muziek in Limburg. In: Limburg onder de gouden oranjezon, Heerlen (1948).
4. Wet tot gemeentelijke herindeling van Zuid-Limburg. K.B. 21 mei 1981, Staatsblad 288.
5. Wegwijzer voor Heerlen '83-'84, blz. 80.

6. 25 jaar Katholieke Limburgse Bond van Muziekgezelschappen (door C. Bertrand), Z.pl. (1962).
7. Zie mutatie ledenlijst R.K.L.B.M., 1983.
8. Archiefdienst Gemeente Heerlen (AGH), Persberichtenverzameling (PBV), rubriek 16, map: Fluit- en trommelkorps Juliana, Nieuw-Einde. (Voortaan tenzij anders aangegeven alle mappen uit rubriek 16).
9. AGH, PBV; Fluitkorpsen, diversen; Gemeentearchief Tilburg, Archief N.V. KONEFA (inventaris in bewerking). Hieruit voornamelijk gebruikt de oude nummers II-3-130 nr. 60 He, „Afnemers. Ingekomen en minuten van uitgaande stukken, 1907-1930” en II-3-131 t/m 147 „Minuten van uitgaande stukken, 1923-1930”.
10. Rijksarchief in Limburg, Archief Oranje Nassaumijnen, IV, hoofdstuk XIII, nr. 46.
11. Bij de samenstelling van dit artikel is in hoofdzaak uitgegaan van de jubileumboekjes der verenigingen en vervolgens van de PBV. Per vereniging wordt hierna bij de eerste vermelding van de vereniging een overzicht gegeven van gebruikte bronnen.
12. G.M.I. Quaedvlieg, De „Société d'Harmonie Royale” van Maastricht. In: De Maasgouw (Msg.), 94(1975), kolom 134.
13. G.F. Verheyen, De harmonie van Horst in de 19de eeuw sinds haar allereerste opkomst in 1811. In: Msg 96(1977), kolom 163.
14. AGH, Archief van de Harmonie St. Caecilia, Heerlen (niet geïnventariseerd); AGH, Familiearchief en kollektie Hennen, Heerlen, vlp.nrs. 273, 274 en 265; AGH, PVB: Harmonie St. Caecilia, Heerlen en Koninklijk Harmonie Orkest; Feestgids voor het groot concours van dilettanten, harmonie- en fanfaregezelschappen en verdere feestelijkheden bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan der fanfare St. Caecilia te Heerlen, Heerlen 1908; Herdenkingsboek en officieel feestprogramma der huldigungsfeesten ter gelegenheid van 't 90 jarig bestaan der Kon. Fanfare St. Caecilia te Heerlen, 1833-1923, Heerlen 1923; Herdenkingsboek en officieel feestprogramma der huldigungsfeesten ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan der Kon. Harmonie St. Caecilia Te Heerlen, 1833-1933; Herdenkingsboek en officieel feestprogramma der huldigungsfeesten bij gelegenheid van het 112¹/₂ jaar bestaan van de Kon. Harmonie St. Caecilia te Heerlen, Heerlen 1947; 125 jarig bestaan Kon. Harmonie St. Caecilia, Heerlen 1958; M.J.H. Kessels, De Bokkerijders; operette in 3 akten en een tusschenspel: fanfare St. Caecilia, tekstboekje van de uitvoering ten bate der armen op 13 februari 1898, Heerlen 1898; AGH, Archief Gemeentebestuur Heerlen, 1919-heden (AG), vlp. nr. Z 1616: 90- en 100-jarig jubileum Harmonie St. Caecilia; AGH, Kollektie J.Th. Janssen, Heerlen, inv. nr. 49.
15. M.J.H. Kessels, Een buitengewoon muzikale familie. In: De Muziekbode, geill. weekblad voor toonkunstenaars en vrienden der muziek, 17(1902) nr. 2; (J.P. van Vonderen), Een muzikale familie. In: 40 jaar spoor en mijnen in Limburg, Heerlen 1936, blz 189-191; AGH, AG nr. 1061.
16. (J.P. van Vonderen), a.w. blz. 191; Limburger Koerier (L.K.), 16.6.1884.
17. Ad. Int., Muziek in de Mijnstreek. In: Mijnennummer 1954, blz. 97; Gedenkboek... Sixtiynse Kapel, Heerlen 1925, blz. 42.
18. AGH, PBV, rubriek 4: M.J.H. Kessels.
19. G.A. Tilburg, zie voetnoot 9.
20. Limburgsch Dagblad (L.D.), 31.3.1928.
21. G.A. Tilburg, zie voetnoot 9.
22. Nieuwe Limburger Koerier, 6.6.1914, De Muziekkorpsen in Limburg.
23. A. Weyers. a.w.
24. L.K., 17.11.1894.

25. L.K. 7.9.1904.
26. AGH, Archief Harmonie St. Caecilia, Heerlen (niet geïnventariseerd).
27. Heerlerheide, een dorp vol herinneringen, Heerlen 1982, blz. 9-46; AGH, PBV: Harmonieën, diversen; H.A. Beaujean, Schetsen uit de geschiedenis van Heerlerheide, Heerlerheide 1975, blz 220-223 (hierin noemt hij Concordia abusievelijk St. Caecilia).
28. Heerlerheide, een dorp vol herinneringen, Heerlen 1982; Feestgids 90 jaar Koninklijke Fanfare St. Joseph, Heerlerheide, Heerlerheide 1972; Feestgids bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Fanfare St. Joseph, Heerlerheide, 1882-1957, Heerlerheide 1957; AGH, PBV: Fanfare St. Joseph, Heerlerheide.
29. C.E.P.M. Raedts, Uit de ontwikkeling van het toneel- en concertwezen te Heerlen. In: *Msg* 96 (1977), kolom 104-106; L.K. 28.9.1896.
30. AGH, PBV: Harmonie St. Caecilia, Hoensbroek; J.M. van de Venne, J.Th. de Win en P.A.H.M. Peeters, *Geschiedenis van Hoensbroek*, Hoensbroek 1972, blz. 716-719; AGH, Archief Gemeente Hoensbroek, inv. nr. 2875.
31. (H.A.)L(oontjens), Veertig jaar bestaat het muziekkorps van Staatsmijn Emma. In: *Feestgids ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het muziekkorps Staatsmijn Emma; 1914-1954*, Heerlen 1954; *De mijnwerker leeft in de muziek; een brokje geschiedenis*. In: *Oranje Nassau (O.N.)-post*, 24(1964)6, blz. 284-285.
32. Archief DSM, Heerlen, Inventaris Sociale Zaken 1902-1932, nrs. 129 en 442; *Feestgids ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van het muziekkorps Staatsmijn Emma; 1914-1954*, Heerlen 1954; *Jubileumfeest ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het muziekkorps van Stm. Emma, Treebeek/Heerlen; officiële feestgids*, Heerlen 1939; *Onze muziekkorpsen op hun best*. In: *Steenkool*, 1954 nr. 10, blz. 316; *Per 1 januari 1966 één centraal muziekkorps*. In: *Staatsmijnen Nieuws (SN)*, 14 (1965) 35, blz. 1; *Muzikanten nemen afscheid...* In: *SN* 14 (1965) 41, blz 5; AGH, PBV: Harmonie-orkest Staatsmijn Emma.
33. (A.H. Steenaert), 'n Brokje geschiedenis van het robijnen orkest. In: *O.N.-post* 14 (1954), blz. 5-7; *O.N.-post* 14 (1954), blz. 4-5, 38-41, 65-66, 92-93, 153, diverse artikelen over de jubileumviering; 40 jaar Harmonie-orkest der Oranje Nassau-mijnen, 1914-1954; feestprogramma, Heerlen 1954; *Onze muziekkorpsen op hun best*. In: *Steenkool* 9(1954) 10, blz. 316-317; *O.N.-korps in filmjournaal Heerlen 1963*. In: *O.N.-post* 24(1964), blz. 38; H.v.d.M., „Fieftig joar muziek”. In: *O.N.-post*, 24(1964), blz. 271, 286, 316-317; (A.H. Steenaert), *Bij het gouden bestaansfeest van ons harmonieorkest*. In: *O.N.-post* 24(1964), blz. 278-283; *Stijlvolle viering van gouden bestaansfeest van ons harmonieorkest*. In: *O.N.-post* 24(1964), blz. 328-330; *Opheffing harmonieorkest*. In: *O.N.-post* 31(1971), nr. 19; *Rijksarchief in Limburg, Archief Oranje Nassau-mijnen, IV, hoofdstuk XIII*, nrs. 46 en 55; Steenaert, *De mijnwerker leeft in de muziek*. In: *Antraciet*, 10(1967), nr. 9, blz. 116-118; AGH, PBV: Harmonie-orkest Oranje Nassau-mijnen.
34. AGH, PBV: Fanfares, diversen; L.D., 4.12.1918.
35. *Onze muziekkorpsen op hun best*. In: *Steenkool*, 9(1954) 10, blz. 316-317.
36. *O.N.-post*, 24(1964) 6, blz. 284-285.
37. *Jubileumgids, uitgegeven ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de afd. Heerlerheide van de Ned. Kath. Mijnwerkersbond, 1903-1953*, (Heerlen 1953).
38. J. Jacobs, *Het gouden boek der K.A.B. in Limburg, Heerlen (1951)*, blz. 67, 123, 129-131.
39. AGH, PBV: Heerlens Muziekkorps St. Jozef; Sociaal Historisch Centrum voor Limburg (SHCL), Archief van de R.K. Werkliedenvereniging St. Jozef, Heerlen 1 (EAN 709), *Notulen 1918-....; 60 jaar St. Joep, 1917-1977; Heerlens Muziek-*

Harmonie-orkest Staatsmijn Emma op koninginndag 1958. Foto: DSM, afd. Public Relations en Reclame.

- korps St. Jozef, Heerlen 1977; Er zit weer muziek in de Heerlense fanfare St. Joep. In: SN 14(1965), nr. 34, blz. 2.
40. AGH, Archief Muziekcommissie Heerlen, Lijsten volksconcerten 1921; AGH, PBV: Fanfares, diversen; SHCL, EAN 709, Jaarverslag 1923 in Notulenboek; L.D., 10.5.1920 en 1.9.1920.
 41. SHCL, EAN 709, Notulen 23 juni 1918: „De afd. Heerlen II is voornemens een eigen harmonie op te richten...”; AGH, Archief Muziekcommissie, Lijsten volksconcerten 1921-1930; AGH, PBV: Fanfares, diversen.
 42. Gedenkboek en feestgids bij gelegenheid van het 30-jarig jubileum van de harmonie T.O.G. te Welten, Heerlen 1949; Feestgids ter gelegenheid van het 40-jarig bestaansfeest van de harmonie T.O.G. Welten (1919-1959), Heerlen 1959; Harmonie T.O.G. Welten, 1919-1969, Heerlen 1969; Harmonie T.O.G. Welten, 1919-1974, Heerlen 1974; 60 jaar Harmonie T.O.G. Welten, 1919-1979, Heerlen 1979; AGH, PBV: Harmonie T.O.G., Welten.
 43. AGH, PBV: Fanfares, diversen; AGH, Archief Muziekcommissie, Lijsten volksconcerten en correspondentie.
 44. L.E.M.A. van Hommerich, Bijdrage tot de geschiedenis van Heerlens kerkelijk verleden. In: Land van Herle 7(1957), blz. 34-36.
 45. H.L. v.d. Laarschot, Inventaris van de archieven van de Hervormde gemeente Heerlen 1649-1950 (in bewerking).
 46. AGH, PBV: Harmonie St. Joseph, Heerlerbaan; Promotie voor Harmonie St. Joseph van Heerlerbaan. In: SN 14(1965)22, blz. 2; 50 jaar bestaan Harmonie St. Joseph, Heerlerbaan, Heerlen 1968.
 47. AGH, PBV: Harmonie St. Bernadette, Molenberg.
 48. AGH, PBV: Fanfare St. Antonius, Vrank; Archief gemeentebestuur Heerlen, 1970-1981, nr. I 728. Fanfare St. Antonius, Vrank, 1933-1971.
 49. AGH, PBV: Harmonie St. Gerardus, Heksenberg.
 50. Bijvoorbeeld de R.K. Fanfare St. Antonius, Vrank die voor het rectoraat Sittarderweg de muzikale opkuis verzorgde. Brief van de vereniging d.d. 2 november 1952 in: AGH, AG, vlp. nr. 1585, Subsidie muziekverenigingen, 1949-1955.
 51. AGH, Archief Muziekcommissie, Lijsten volksconcerten, 1926-1933; AGH, PBV: Fanfares, diversen; G.A. Tilburg, zie voetnoot 4, Brief van 5.7.1934 van Muziekkorps H. Hartparochie, waarin mededeling wordt gedaan van het „overlijden” van „Spoor en tram” en brief van 5 december 1933 van „Spoor en Tram”; Volgens de heer M. Beyer, Heerlen werd de fanfare in 1929 door de Algemene Mijnwerkersbond gevraagd één of andere festiviteit op te luisteren. Een kleinere meerderheid van de op repetitie aanwezigen stemde voor. De meeste leden zagen de activiteiten echter als socialistische propaganda. Bijna de helft van de leden ging naar aanleiding van het daaruit ontstane conflict naar „Voorwaarts”, later gevolgd door de dirigent.
 52. AGH, PBV: Harmonie Eendracht; G.A. Tilburg, zie voetnoot 4, brief van 5 juli 1934.
 53. AGH, PBV: Fluit- en trommelkorps Juliana, Nieuw-Einde.
 54. Jubileumgids bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Fanfare St. Caecilia, Nieuw-Einde/Versliënbosch, Brunssum 1962; Feestgids bij gelegenheid van het 40-jarig jubileum; Fanfare St. Caecilia, Nieuw-Einde, 1937-1977, Heerlen 1977; AGH, PBV: Fanfare St. Caecilia, Nieuw-Einde.
 55. AGH, PBV: Harmonie Flos Carmeli, Leenhof.
 56. AGH, PBV: Fanfare St. Hubertus, Passart; Fanfare St. Hubertus, Passart-Hoensbroek, 1938-1978, Hoensbroek 1978.
 57. AGH, PBV: Fanfare St. Gabriël, Hoensbroek; J.M. van de Venne, J.Th. de Win en P.A.H.M. Peeters, a.w., blz. 716-719 en 768; (L.G.M. Hoenen), R.K. Fanfare

- St. Gabriël, Hoensbroek, 1937-1977, Hoensbroek 1977; W. Schulpen, Emancipatie in de blaasmuziek. In: Limburg van Mook tot Eysden, Jaarboek 1983, blz. 118-123.
58. AGH, PBV: zie respectieve mappen.
 59. H.L. van der Laarschot, a.w.; AGH, PBV: Harmonie Juliana, Heerlen.
 60. AGH, PBV, rubriek 11: Kerkgenootschap Leger des Heils; 50 jaar „De Bazuin”, een christelijke harmonie in Treebeek, Heerlen 1979, blz. 6-7.
 61. 50 jaar „De Bazuin”, a.w.; AGH, PBV: Harmonie De Bazuin, Treebeek.
 62. AGH, PBV. Fanfare Harpe Davids; AGH, Archief Gereformeerde Kerk Treebeek, 1919-1966, nr. 35, notulen kerkeraad; 50 jaar Harpe Davids, 1933-1983, Heerlen 1983. 50 jaar „De Bazuin”, a.w., blz. 7.
 63. AGH, PBV: Harmonie-orkest Concordia, Treebeek; 50 jaar „De Bazuin”, a.w., blz. 7.
 64. 50 jaar „De Bazuin”, a.w., blz. 6.
 65. AGH, PBV: Schalmeienkorps Glück-Auf, Nieuw-Einde.
 66. Officiële bekendmakingen VNG (O.B.), 1941, hoofdstuk XVI.10, nr. 6574; 1942, hoofdstuk XVI.10, nrs. 7658, 7938, 7953.
 67. O.B., 1941, hoofdstuk XVI.10, nr. 6573.
 68. (L.G.M. Hoenen), a.w.
 69. AGH, AG, inv. nr. 194.
 70. AGH, Archief Muziekcommissie, Lijsten volksconcerten 1942-1943; AGH, AG, vlp. nr. Z 1570, Subsidiëring muziek- en zangverenigingen, 1937-1950.
 71. Het tweede volksconcert in 1942 werd niet meer gegeven. AGH, Archief Muziekcommissie, lijst volksconcerten 1942.
 72. Volgens mededeling van een oud-lid, de heer M. Beyer, Heerlen.
 73. AGH, AG vlp. nr. Z 1570, Brief van fanfare St. Joseph, Heerlerheide van 30 juni 1948 en brief van Harpe Davids van 19 april 1949.
 74. 50 jaar „De Bazuin”, a.w., blz. 14.
 75. AGH, PBV; AGH, Fotokollektie, Foto's van de korpsen; AGH, AG, vlp. nr. Z 1585. Op subsidieverzoeken voor instrumentenfondsen en uniformfondsen wordt afwijzend beschikt. Wel wordt daarom de algemene subsidie verhoogd (raad 19.1.1954).
 76. AGH, PBV, rubriek 15: Heerlense Politie-Muziekkapel; Programma's Muziek- en Zangfestivals Heerlense Politie Muziekkapel, 1951-1957; W. Kaiser, Heerlense Politie-muziekkapel. In: Corpsblad, officieel orgaan van de gemeentepolitie Heerlen, 20(1966)4, blz. 11-12; W. Kaiser, Non-stop-programma voor de H.p.m.k. op 30 april 1969. In: Corpsblad, 23(1969)5, blz. 1-3.
 77. AGH, Archief Muziekcommissie, Notulen 14.3.1951; AGH, AG, vlp. nr. Z 1571, subsidiëring muziekverenigingen 1950-1957; SHCL, Archief L.T.M., nr. P 1078, Reisvereniging L.T.M., 1952-1959; L.T.M., orgaan voor het personeel der N.V. Limburgsche Tramweg Maarschappij, 1 (1947/48), nr. 1, 2, 5, 11; 2(1948/49), nr. 1, 2, 5, 12; 3(1949/50), nr. 3 en 12; 4(1950/51), mei.
 78. Archief DSM, zie voetnoot 22; Harmonieorkest Staatsmijnen hield eerste repetitieavond. In: SN 15(1966)13, blz. 5; Harmonieorkest DSM voor het eerst op concours. In: SN 16(1967)13, blz. 2; Harmonieorkest DSM presenteert zich voor het eerst op het WMC. In: SN 15(1966)24, blz. 1; T. Bovendeert, Gala-debuut van het harmonie-orkest DSM. In: SN 15(1966)28, blz. 3; AGH, PBV: Harmonieorkest Staatsmijnen.
 79. O.N.-post, 31(1971).
 80. Archief gemeentebestuur Heerlen, 1970-1981, volgnr. I 728.
 81. Archief gemeentebestuur Heerlen, 1970-1981, volgnr. I 1098 en I 1099; AGH, PBV: Koninklijk Harmonie Orkest Heerlen.

82. AGH, PBV: Coriovallum Pipe Band.
83. AGH, PBV: Harmonieën diversen.
84. A. Weyers, a.w.; D.L., 9.7.1975: Meeste muzikanten zijn klassieke muziek beu; enquête onder fanfares en harmonieën.
85. L.D., 31.3.1928.
86. Nieuwe Limburger Koerier 6.6.1914: De muziekkorpsen in Limburg.
87. AGH, PBV: Mappen van de diverse verenigingen.
88. AGH, PBV: Volksconcerten in de schouwburg; en: Volksconcerten, diversen.
89. AGH, AG, vlp. nr. Z 1570, brief van 14 juni 1947.
90. Cultuurnota 1969, gemeente Heerlen, blz. 15.
91. Jeugdnota 1969, gemeente Heerlen, blz. 14-15.

N.V. KON. NEDERL. FABRIEK
VAN MUZIEKINSTRUMENTEN

UITGEVER VAN MUZIEK
VOOR HARMONIE EN FANFARE

VERKORT ADRES:
N.V. KON. NEDERL. FABRIEK
Industriestraat 46
TILBURG

TELEGRAM ADRES
OMBLUX
INTERC. TELEFOON
N° 634

POSTCHEQUE-BIRO-CONTO
4167

BANKIERS:
AMSTERDAMSCH BANK
KANTOOR TILBURG.
INTERC. TELEFOON 634.

Afdeling: MUZIEKINSTRUMENTEN.

TILBURG 28 April 1933
Industriestraat 46.

Aan de Directie der Staatemijnen
Afdeling A.T.
H E R R I E N

Kroniek

1983

- 6-8 mei Viering 75-jarig bestaansfeest van de Kunstwielrijdersvereniging „De Heidebloem” uit Heerlerheide-Heerlen; tevens huldiging jubilarissen.
- 11-14 mei Viering gouden bestaansfeest van de parochie H. Gerardus Majella, Heksenberg-Heerlen.
- 12 mei Officiële opening uitgebreide en verbouwde bakkerij van Erkens Bakkerijen B.V. aan de Bouwbergstraat te Brunssum door LIOF-directeur ir. Piet Niessen.
- 13 mei Opening tweedaags Oranjecongres van de Federatie van Oranjeverenigingen in Nederland in de stadsschouwburg van Heerlen; op dezelfde dag ontvangst congresleden in het stadhuis door Heerlens burgemeester.
- 15 mei Viering 50-jarig bestaansfeest kerkelijk zangkoor St. Caecilia van de parochie H. Gerardus Majella, Heksenberg-Heerlen; tevens benoeming van drie nieuwe ere-leden.
- 22 mei Viering 50-jarig bestaansfeest kerkelijk zangkoor „Jubilate” en 35-jarig bestaansfeest van het dameskoor „Philomelen”, beide van de St. Antoniusparochie, Vrank-Heerlen.
- 27 mei Bevordering van de uit Heerlerheide-Heerlen afkomstige Dick Huijts tot chef-staf van het Nationaal Territoriaal Commando in Gouda; hij krijgt de daarbij behorende titel van brigadegeneraal.
- 27 mei Afscheid van directeur P.W. Zonnenberg van de Middelbare Technische School (MTS) in Heerlen in verband met pensioenering. In zijn plaats wordt benoemd Toon Creusen uit Kerkrade, adjunct-directeur van deze school.
- 28 mei Officiële opening nieuwe huisvesting van het Rode Kruis, afdeling Landgraaf, aan de Graaf Johan Frederikstraat door wethouder J.H. Erkens
- 1 juni Uitbreiding onderwijs in de Oostelijke Mijnstreek met een school voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen (ZMOK), genaamd „De Zonnewijzer”, aan de Grasbroekerweg te Heerlen.
- 3 juni Officiële start „Fotografencollectief Heerlen” (een werklozenproject) aan de Akerstraat 106 te Heerlen door wethouder Jo Andriesma.
- 3 juni Uitreiking diploma's aan de eindexamen-candidaten van de Middelbare Horecaschool in Heerlen door staatssecretaris mevrouw N. Ginjaar-Maas van Onderwijs en Wetenschappen.
- 5 juni Huldiging mannenkoor van de ZOL-bedrijven in Heerlen voor behaalde successen tijdens een concours in Heidelberg (Dl.).
- 5-11 juni Viering 25-jarig bestaansfeest van de Zieken Omroep Kerkrade (ZOK) van het Kerkradse St. Jozefziekenhuis.
- 13 juni Overlijden van de 85-jarige H.H. Wemmers, oud-president-directeur der Staatsmijnen, oud-minister van Verkeer en Water-

- staat en ereburger van de stad Heerlen.
- 16 juni Uitreiking aan drs. W. Bogers, voorzitter van de Raad van Bestuur van DSM, van de Chemieprijs 1983 aan de Vereniging Chemische Industrie.
- 16-20 juni Viering 100-jarig bestaansfeest harmonie St. Caecilia te Simpelveld; tevens huldiging jubilarissen.
- 18-19 juni Viering 50 jarig bestaansfeest van het Schalmeiencorps „Glück Auf” uit Nieuw-Einde in Heerlen.
- 23 juni Overhandiging door directeur boekhandel Winants van eerste exemplaar van dichtbundel „Licht en schaduw” aan de schrijfster hiervan, zuster Odilia Bruls uit Heerlen.
- 24-26 juni Viering 100-jarig bestaansfeest koninklijke fanfare „Eendracht” te Waubach-Landgraaf; tevens huldiging jubilarissen.
- 24 juni Viering 75-jarig bestaansfeest van de Rabobank, Wilhelminastraat 25 te Nieuwenhagen-Landgraaf.
- 1 juli
- 26 juni Onthulling beeld „Ganzehoeder” (van Vera Tummers-van Hasselt) aan het Corneliusplein, Heerlerheide-Heerlen, door wethouder Coen Niesten.
- 28 juni Overlijden van de 52-jarige Heerlense kunstenaar Zef Clement in zijn laatste woonplaats Istanboel (Turkije).
- 1-3 juli Viering gouden bestaansfeest van het mannenkoor „St. Jozef” te Kaalheide-Kerkrade; tevens huldiging jubilarissen.
- 3-10 juli Viering Oud-Limburgs Schuttersfeest in Eys-Wittem; winnaar van het 71ste O.L.S. wordt de schutterij „St. Monulphus en St. Gondulphus” uit Maasmechelen (Be.).
- 5 juli De Heerlense gemeenteraad besluit in principe in te stemmen met de komst van een themapark in het natuurgebied Terworm.
- 6 juli Feestelijke overhandiging door burgemeester J.A.M. Reijnen van sleutel van de 1500ste ABP-woning in Heerlen aan L. Janssen en E. Schlangen.
- 8 juli Promotie (cum laude) van de Heerlenaar G.H.J. Hick tot doctor in de filosofie aan de Universiteit van Bern (Zw.).
- 1 aug. Fusie tussen de Pedagogische Academie (PEDAC) en de Kleuterleidsters Opleidingsschool (KLOS) in Heerlen; de nieuwe naam voor deze school aan de Schandelermolenweg wordt Pedagogische Academie voor Basis Onderwijs (PABO).
- 16 aug. Feestelijke opening nieuwe school „Igge Veld” voor voortgezet buitengewoon onderwijs voor meisjes, Eindhovenstraat 51, Heerlen.
- 19 aug. Officiële opening vernieuwde en uitgebreide gemeenschapshuis „Juphuis”, Schandelerstraat, Heerlen, door burgemeester J.A.M. Reijnen.
- 23 aug. Officiële opening demonstratiecentrum kabeltelevisie aan de Heerlerbaan en officiële ingebruikstelling van het kabelnet in de wijk Heerlerbaan door Heerlens burgemeester.
- 23 aug. Afscheid van H. van Hooren, penningmeester van de Organisatie van Zelfstandige Ondernemers (OZO) Heerlen; hij ontvangt uit handen van Heerlens burgemeester de medaille in goud,

- verbonden aan de Orde van Oranje Nassau.
- 25 aug. Officiële openstelling modelwoning in het nieuwe wooncomplex „Op de Geer” aan de Geerstraat te Heerlen door wethouder Hub Savelsbergh.
- 27 aug. Officiële opening nieuwe sportaccomodatie van de R.K. Voetbalvereniging Heksenberg, gelegen aan de Kamperheideweg te Heerlen, door wethouder Th.P.M. Niesten.
- 29 aug. Afscheid van H.J. Hendriks, chef afdeling bevolking gemeente Brunssum, in verband met pensionering; op die dag ontvangt hij uit handen van P. Rippe, kringcommissaris Rode Kruis Limburg, de gouden legpenning van verdienste.
- 1 sept. Officiële opening nieuwbouw van het bejaardencentrum „Dovenrade”, Dovenrade 1 Heerlen, door mr. dr. Ch.J.M.A. van Rooy, voorzitter van de Federatie Landelijke Samenwerking Bejaardentehuizenorganisaties.
- 2 sept. Officiële opening nieuw gebouwencomplex van Limagas N.V. aan de Minckelersstraat te Nieuwenhagen-Landgraaf door A.J. Kaland, voorzitter van de Vereniging van Exploitanten van Gasbedrijven in Nederland (V.E.G.I.N.).
- 2 sept. Officiële opening nieuw multifunctioneel centrum „’t Leiehoes”, voor de wijken Schaesbergerveld en Meezenbroek, aan de Limburgiastraat te Heerlen door wethouder Jo Andriesma.
- 6 sept. Officiële opening van hotel-kasteel Erenstein, de gerestaureerde oud-Limburgse hoeve „De Brughof”, Oud Erensteinerweg 6 Kerkrade, door Limburgs gouverneur dr. J. Kremers.
- 9 sept. Officiële opening tentoonstelling „150 Jaar Blaasmuziek in Heerlen” in het Thermenmuseum, te Heerlen door wethouder Coen Niesten.
- 15 sept. Officiële opening najaarsbeurs „Uit en Thuis” in Stadsschouburg Heerlen door loco-burgemeester Hub Savelsbergh.
- 17 sept. Viering 50-jarig bestaansfeest van het Brunssums Mannenkoor; tevens huldiging jubilarissen.
- 17 sept. Viering 150-jarig bestaansfeest van het Koninklijk Harmonieorkest Heerlen; tevens huldiging jubilarissen.
- 21 sept. Officiële opening nieuwbouwgedeelte van het Radio Therapeutisch Instituut Limburg (R.T.I.L.), Henri Dunantstraat 5 Heerlen, door Prinses Juliana.
- 23 sept. Afscheid van adjudant Wim de Jong, hoofd internaat van de Politie school Heerlen, wegens pensionering. Op die dag ontvangt hij de eremedaille in goud, verbonden aan de Orde van Oranje Nassau.
- 30 sept. Afscheid van Silver Muysers, hoofd afdeling juridische aangelegenheden, administratie en beheer van de dienst eigendommen bij de gemeente Heerlen, in verband met pensionering.
- 30 sept. Officiële onthulling van nieuw naambord „’t Gasthuys” voor schoolgebouw van het Middelbaar Dienstverlenings- en Gezondheidszorg Onderwijs (M.D.G.O.), Gasthuisstraat 17 Heerlen, door wethouder Coen Niesten.

- 1 okt. Viering 50-jarig bestaansfeest van de hengelsportvereniging „De Edelkarper” Heerlen; tevens huldiging jubilarissen.
- 2 okt. Officiële opening tentoonstelling „Schilderijen en beelden van acht realisten” in Heerlens Stadhuis door burgemeester J.A.M. Reijnen
- 2 okt. Viering 40-jarig priesterjubileum van pastoor Wim Pompe van de parochie van het H. Hart van Jezus te Hoensbroek-Heerlen. Op die dag ontvangt hij de koninklijke onderscheiding Ridder in de Orde van Oranje Nassau.
- 4 okt. Viering 60-jarig bestaansfeest van de parochie van Sint Franciscus van Assisië, te Heerlen.
- 5 okt. Benoeming van drs. J. Bleijersbergen tot rector van het Coriovallum College te Heerlen.
- 5 okt. Officiële opening nieuw bejaardentehuis „Pius Centrum”, Mettenstraat 2 Hoensbroek-Heerlen, door mevrouw Kremers-Bisscheroux, echtgenote van de gouverneur van Limburg.
- 7 okt. Officiële opening tentoonstelling „Posita Coriovallum” in Stadsschouwburg Heerlen door wethouder Coen Niesten. Dit ter gelegenheid van het 60-jarig bestaansfeest van de „Postzegelvereniging Heerlen”.
- 13 okt. Viering 50-jarig bestaansfeest van de fanfare „Harpe Davids” te Treebeek-Brunssum; tevens huldiging jubilarissen.
- 14 okt. Viering 100-jarig bestaansfeest van de „Alliance Francaise”, afdeling Heerlen.
- 14 okt. Officiële opening basisschool „Douve Weien”, Benzenraderweg 270 Heerlen, door wethouder Coen Niesten.
- 23 okt. Viering 125-jarig bestaansfeest van begrafenisonderneming „Uitvaartcentrum v/h Crombach”, Doctor Poelsstraat 26 Heerlen.
- 30 okt. Officiële opening van jongerenkorenfestival in Stadsschouwburg Heerlen door wethouder Coen Niesten.
- 3 nov. Officiële opening van het Defensiekantoor te Kerkrade door Staatssecretaris Hoekzema van Defensie.
- 4 nov. Officiële opening tentoonstelling „Energie uit eigen bodem” in het Geologisch Museum, Voskuilenweg 131 Heerlen, door Heerlens burgemeester.
- 4 nov. Viering 60-jarig bestaansfeest van de Bond van Polen in Nederland te Heerlerheide-Heerlen.
- 8 nov. Officiële overdracht nieuw hulpverleningsvoertuig voor de brandweerkorpsen van de Oostelijke Mijnstreek, door de voorzitter van het Samenwerkingsverband Brandweren Oostelijk Zuid-Limburg J.A.M. Reijnen.
- 9 nov. Officiële opening nieuw wooncomplex „Op de Geer”, Geerstraat 52-278 Heerlen, door wethouder Hub Savelsbergh en het bestuur van de woningvereniging „Heerlen”.
- 11 nov. Presentatie boekwerk „Het vierde Rolduc 1946-1971” in de aula van Rolduc.
- 12 nov. Officiële opening nieuwe „Sportstudio Heerlen”, Bradleijstraat

- 2 Heerlerbaan-Heerlen, door wethouder Coen Niesten.
- 13 nov. Viering 60-jarig bestaansfeest kerkelijk zangkoor „Sint Paschalis” van de parochie Sint Franciscus van Assisië, Laanderstraat 31 Heerlen; tevens huldiging jubilarissen.
- 13 nov. Viering 25-jarig bestaansfeest van het Heerlense parodistische trio „De Globetrotters”.
- 15 nov. Opening nieuw bureau van de Algemene Vereniging tot Behartiging van Patiëntenbelangen in de regio Oostelijke Mijnstreek, Valkenburgerweg 75 Heerlen.
- 17 nov. Officiële opening nieuw Informatiecentrum van het Computer Centrum Limburg (C.C.L.) Huskensweg 17b Heerlen, door Limburgs gouverneur dr. J. Kremers.
- 17 nov. Officiële opening van eerste A.N.W.B.-fietsroute door de Oostelijke Mijnstreek, de zogenaamde „Carboonroute” door wethouder Coen Niesten.
- 19 nov. Aanvang viering 75-jarig bestaansfeest van het Christelijk Nationaal Vakverbond (C.N.V.) afdeling Limburg met een officiële opening van „Open Dag” in de Heerlense Stadschouwburg door C.N.V.-voorzitter Harm van der Meulen.
- 22 nov. Officiële oprichting van eerste Limburgse wijnbroederschap „Confrèrie de Limbourg” in het City Hotel te Heerlen.
- 25 nov. Uitgave van Heerlense Almanak 1984 door drs. M. van der Wijst, Nederlandlaan 1 Heerlen.
- 27 nov. Afscheid van dominee M.C. Baart, predikant van de Hervormde Streekgemeente Zuid-Limburg Centrum, in verband met benoeming tot koopvaardijpredikant te Rotterdam en Antwerpen.

Berichten

WERK GROEP „HET LAND VAN HERLE”

- 12-09-1983: De heer P.J.A. Schunck over „Arnold Schunck, de stichter van de firma”.
- 10-10-1983: De heer R. Braad over „150 jaar blaasmuziek in Heerlen”.
- 14-11-1983: De heer Drs. E. Ramakers over: „Het personaat in Heerlen tot ca. 1700”.
- 12-12-1983: De heer Drs. E. Ramakers over: „Het personaat in Heerlen tot ca. 1700” (voortzetting).

L.G.O.G. KRING HEERLEN

- 26-09-1983: Lezing door Mej. I.M.H. Evers over „Heksenwaan en heksenprocessen”.
- 15-10-1983: Bezoek aan de tentoonstelling „150 jaar blaasmuziek in Heerlen” in het Thermenmuseum. Rondleiding door de heer R. Braad.
- 22-10-1983: Excursie naar Luxemburg: „Vijf kastelen van de familie d'Ansembourg” o.l.v. de heer A.H. Salden.
- 15-11-1983: Lezing door Prof. Dr. P.M. Vermeersch uit Leuven over „Prehistorische vuursteenwinning in Egypte”.
- 22-11-1983: Lezing door de heer R. Braad over: „Onze regio op oude kaarten”.
- 13-12-1983: Lezing door Prof. Dr. A. Blok over: „De Bokkerijders”.

**DE REDAKTIE VAN „HET LAND VAN HERLE”
WENST HAAR LEZERS
ALLE GOEDS TOE VOOR HET NIEUWE JAAR!**

Register op de inhoud van de jaargang 1983

Aflevering 1, januari/maart

- Nogmaals een portret met verrassingen (door J. Jamar)	1
- Pastoraal in Schaesberg in de zeventiende eeuw (door E.P.M. Ramakers)	4
- Het circus en het archief van Heerlen (door M.A. van der Wijst)	17
- Berichten	22
- Kroniek	23

Aflevering 2, april/juni

- Pastoraal in Schaesberg in de zeventiende eeuw (vervolg) (door E.P.M. Ramakers)	25
- Romeinse vondsten aan de Uilestraat te Heerlen (door J.K. Gielen)	40
- De benaming Onderbanken (door J. Jamar)	43
- Bespiegelingen over het „Woordenboek van de Limburgse dialecten” (door Th. van de Voort)	47
- Berichten	52
- Kroniek	54

Aflevering 3, juli/september

- Het nieuwe gemeentewapen van Heerlen
(door J.T.J. Jamar) 57
- Pastoraal in Schaesberg in de zeventiende eeuw (slot)
(door E.P.M. Ramakers) 63
- De Brughof te Kerkrade
(door L. Augustus) 78

Aflevering 4, oktober/december

- 150 Jaar blaasmuziek in Heerlen
(door R. Braad) 85
- Kroniek 107
- Berichten 112